

Korpusavusteinen diskurssintutkimus puolueohjelmissa esiintyvistä diskursseista

Veera Hotanen

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatin tutkinto, suomen kieli ja suomalais-ugrilainen
kielentutkimus

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Joulukuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatin tutkinto, suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus

Veera Hotanen

Korpusavusteinen diskurssintutkimus puolueohjelmissa esiintyvistä diskursseista

Sivumäärä: 23, liitteiden sivumäärä 16

Kandidaatintutkielmassani tarkastellaan, millaisia diskursseja Suomen eduskuntapuolueiden puolueohjelmista voidaan muodostaa avainsana-analyysin avulla. Tavoitteenani on selvittää, millaiset diskurssit erottavat konservatiivi- ja liberaalipuolueita toisistaan. Tutkimukseni olen toteuttanut korpusavusteisena diskurssitutkimuksena ja sen aineisto koostuu Suomen eduskuntapuolueiden vuosien 1996–2019 puolueohjelmista, jotka olen koonnut Pohtiva-tietovarannosta. Olen jakanut puolueohjelmat liberaali- ja konservatiiviryhmiin sekä Kokoomuksen puolueohjelmat omaksi ryhmäkseen. Avainsana-analyysin olen toteuttanut AntConc-korpusohjelmiston avulla: se nostaa aineistosta esille yleisimmin esiintyviä sanoja. Nämä sanat nostavat aineistojen keskeisiä teemoja esiin ja niiden pohjalta muodostin analyysissa esiteltävät diskurssit.

Tutkimuskysymykseni ovat 1) Millaisia diskursseja puolueohjelmien avainsanoista muodostuu, 2) miten nämä diskurssit eroavat toisistaan ja 3) millaisia yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia kokoomusryhmän ja liberaali- tai konservatiiviryhmän diskursseilla on.

Jokaisen kolmen ryhmän ohjelmien avainsanoista nousi kaksi diskurssia, ja kaikki ryhmät olivat diskurssien perusteella erilaisia keskenään. Konservatiiviryhmän diskurssit olivat kansallisen yhteisöllisyyden diskurssi sekä perhediskurssi, liberaaliryhmän diskurssit olivat yhteiskunnallisen tasa-arvon diskurssi sekä ympäristönsuojeludiskurssi. Kokoomusryhmän diskurssit olivat paikallisuusdiskurssi sekä uudistamisen ja kehittämisen diskurssi. Diskurssien erilaisista luonteista huolimatta kaikkia niitä kuitenkin yhdistää se, että ne heijastavat puolueiden edustamia ideologioita.

Avainsanat: korpusavusteinen diskurssintutkimus, avainsana-analyysi, puolueohjelmat

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Teoria	6
2.1	Diskurssintutkimus	6
2.2	Puolueohjelmien aiempi kielitieteellinen tutkimus	8
3	Aineisto ja menetelmä	9
3.1	Aineisto ja sen keruu	9
3.2	Avainsana-analyysi korpusavusteisen diskurssintutkimuksen menetelmänä	10
4	Diskurssianalyysi	13
4.1	Avainsanat	13
4.2	Konservatiiviryhmän diskurssit	14
4.2.1	Kansallisen yhteisöllisyyden diskurssi	14
4.2.2	Perhediskurssi	15
4.3	Liberaaliryhmän diskurssit	16
4.3.1	Yhteiskunnallisen tasa-arvon diskurssi	16
4.3.2	Ympäristönsuojeludiskurssi	17
4.4	Kokoomusryhmän diskurssit	18
4.4.1	Paikallisuusdiskurssi	18
4.4.2	Kehittämisen ja uudistamisen diskurssi	19
5	Päätelmät ja yhteenveto	21
	Lähteet	24
	Liitteet	27
	Liite 1. Konservatiiviryhmän ohjelmien avainsanat	27
	Liite 2. Liberaaliryhmän ohjelmien avainsanat	33
	Liite 3. Kokoomuksen ohjelmien avainsanat – verrokkiaineistona konservatiiviryhmän ohjelmat	37
	Liite 4. Kokoomuksen ohjelmien avainsanat – verrokkiaineistona liberaaliryhmän ohjelmat	39

1 Johdanto

Kieli ja politiikka kulkevat käsikkäin, sillä politiikka toimii valtaosin kielen varassa (Mickelsson 2021: 24). Näiden kahden välisen suhteen tunnustamisen myötä poliittisten tekstien voidaan ajatella toimivan merkittävänä tekijänä politiikan harjoittamisessa. Olen kiinnostunut siitä, miten kieltä näissä teksteissä käytetään sekä millaisia ideologisia piirteitä ne heijastavat, joten poliittisista teksteistä kandidaatin tutkielmani aineistoksi valikoitui eduskuntapuolueiden puolueohjelmia. Tarkastelen tutkielmassani puolueohjelmissa esiintyviä diskursseja korpusavusteisen diskurssintutkimuksen menetelmin. Diskurssilla tarkoitetaan jostakin teemasta tai näkökulmasta muodostuneita kielenkäytäntötapoja sekä niihin liittyviä vakiintuneita tapoja käsitellä jotakin asiaa (Pietikäinen–Mäntynen 2019: 35). Hyödynnän tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä diskurssintutkimuksessa vallitsevaa käsitystä kielestä ja kielenkäytöstä sosiaalista todellisuutta tuottavana tekijänä (Fairclough 2003: 124; Pietikäinen–Mäntynen 2019: 34). Diskurssianalyyseissä kaikki kielenkäyttö nähdään tekemisenä, täten myös poliitikkojen kielenkäytön voidaan ajatella olevan politiikan tekoa (Suoninen 2016: 231; Jokinen 2016: 179). Puolueohjelmissa puolueet esittävät politiikkansa periaatteita ja tavoitteita, ja ne ovat erityisen antoisa aineisto diskurssien tutkimiseen.

Diskurssintutkimuksessa tarkastellaan tekstin sisältämää kielenkäyttöä kontekstissaan sekä eri kielenkäyttötapoja, joista heijastuu jokin näkökulma tai ideologia (Mäntynen–Pietikäinen 2019: 14). Määrällisen, korpusavusteisen tutkimuksen analyysi perustuu laskennallisiin, tietokoneavusteisiin menetelmiin, joista yksi on hyödyntämäni avainsana-analyysi. Avainsana-analyysin tuloksena syntyy avainsanoja, jotka kuvaavat jollain tavalla merkittäviä tekstin ominaisuuksia (Kyröläinen–Laippala 2020: 495–496). Tutkielmassani avainsana-analyysin avulla voidaan osoittaa ryhmille tyypillisiä sanoja tai piirteitä, joita puolestaan laadullisesti tutkimalla voidaan tarkastella, minkälaisia ryhmäkohtaisia diskursseja niistä muodostuu. Diskurssin- ja korpusavusteisen tutkimuksen yhdistämisen seurauksena voidaan tehdä havaintoja, joita ei yksistään kummankaan menetelmällä välttämättä löydetäisi (Partington ym. 2013: 10). Suomessa korpusavusteista diskurssintutkimusta on hyödyntänyt esimerkiksi Jantunen (2018) tarkastelemalla homouteen ja heterouteen liittyviä diskursseja sekä Lillqvist (2010) pro gradu -tutkielmassaan, joka käsittelee työttömyyttä suomalaisessa diskurssissa ja Havukainen (2024) pro gradu -tutkielmassaan käsitellen Suomi24-foorumien ilmastonmuutosaiheisia diskursseja.

Tutkielmassani käsiteltävä aineisto koostuu yhdeksän suomalaisen puolueen puolueohjelmista, jotka olen kerännyt POHTIVA-tietovarannosta. Olen jakanut ohjelmat kolmeen ryhmään: konservatiiviryhmä, liberaaliryhmä sekä Kokoomusryhmä. Tekemäni jako perustuu puolueohjelmien laatijoiden eli puolueiden edustamiin perusarvoihin tai ideologiaan. Esittelen puolueohjelmia sekä tekemääni jakoa tarkemmin luvussa 3.1.

Poliittisia tekstejä kielitieteessä ovat tutkineet esimerkiksi Conway ja Zubrod (2022), jotka tarkastelevat tutkimuksessaan Yhdysvaltojen presidenttien puheita niiden retorisen kompleksisuuden kannalta. Suomessa poliittisista teksteistä puolueohjelmien kieltä on tutkittu esimerkiksi niiden leksikaalisuuden (Karlsson–Wiberg 2010a) sekä kieliopillisen kompleksisuuden näkökulmasta (Karlsson–Wiberg 2010b) ja keskittyen ohjelmissa esiintyviin retorisiin keinoihin (Kajaste 1996). Nämä tutkielmat osoittavat eroavaisuuksia puolueiden ohjelmien välillä. Karjalainen, Luodonpää-Manni ja Laippala (2017) ovat soveltaneet kriittisen diskurssianalyysin menetelmiä tutkielmassa, joka käsittelee hyvinvoinnin ideologisia diskursseja eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissa. Kyseinen tutkielma osoittaa muun muassa sen, että esiin tulleet hyvinvoinnin diskurssit edustavat yleisesti ottaen puolueiden tunnusomaista ideologiaa.

Pyrin myös itse havaitsemaan eroavaisuuksia liberaali- ja konservatiiviryhmien ohjelmien välillä niissä esiintyvien diskurssien perusteella, ja hypoteesini mukaan puolueohjelmissa esiintyy eroja kielellisten elementtien välillä. Tutkielmassani pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia diskursseja puolueohjelmien avainsanoista muodostuu?
2. Miten liberaali- ja konservatiiviryhmien ohjelmissa esiintyvät diskurssit eroavat toisistaan?
3. Millaisia yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia Kokoomuksen ja liberaali- tai konservatiiviryhmän diskursseilla on?

Seuraavassa luvussa käsittelem tarkemmin diskurssintutkimuksen taustaa ja teoriaa sekä puolueohjelmien aiempaa kielitieteellistä tutkimusta. Tutkielmassani käytetyn aineiston ja menetelmät esittelen luvussa 3. Puolueohjelmista muodostamani diskurssit sekä avainsanoista tekemäni havainnot olen kerännyt analyysilukuun 4 ja tutkielman päätöslukuun 5 olen koonnut vastaukset tutkimuskysymyksiini sekä yhteenvedon tutkielmassa tekemistäni havainnoista.

2 Teoria

2.1 Diskurssintutkimus

Diskurssintutkimus keskittyy tarkastelemaan kielenkäyttöä sosiaalista todellisuutta tuottavana ja rakentavana tekijänä (Jokinen ym. 2016: 26). Siinä tarkastellaan kielen tapoja, joilla kuvataan erilaisia näkemyksiä ja käsityksiä maailmasta jossakin tietyssä kontekstissa eli sitä, mitä kielellä tehdään ja miten (Pietikäinen–Mäntynen 2019: 14).

Diskurssianalyysi on kehittynyt merkitysresurssien ja niiden toiminnan esittelystä kohti yhteiskunnan ja sosiaalisten ilmiöiden tutkimusta, jossa merkitysresurssit ovat välineitä kyseisten ilmiöiden tarkastelussa. 1970-luvulla diskurssintutkimuksessa painotettiin tekstien kieliopillisia rakenteita, mutta vuosikymmen myöhemmin valloilla oli jo käsitys siitä, että diskurssianalyysissä ei ole kyse pelkästään yhteiskunnan analyysistä, sillä kieli myös rakentaa eikä vain heijasta todellisuutta. (Pälli–Lillqvist 2020: 380–381.) Tämä näkemys kielestä toimiikin keskeisesti tutkielmani viitekehystenä – miten kielellä tai sanoilla voidaan rakentaa valloilla olevia käsityksiä, luoda uusia tai viestiä niistä.

Diskurssintutkimuksen keskiössä on ajatus siitä, että todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa kieli on tärkeässä roolissa. Täten tutkimus kohdistetaan usein siihen, miten kielenkäyttäjät tekevät asioita ymmärrettäväksi kielenkäytöllään. Kieli ei ole vain viestinnän väline, vaan se nähdään sosiaalisena toimintana ja monikäyttöisenä resurssina, jota käytetään eri tavoin eri konteksteissa (Suoninen 2016: 231; Pietikäinen–Mäntynen 2019: 22). Koska kieli toimii eri tilanteissa, ajassa, paikassa ja tavoitteissa eri tavoin, myös tekstin, sanan tai diskurssin merkitys riippuu sitä ympäröivästä todellisuudesta. Näin tilanne, aika ja paikka vaikuttavat olennaisesti siihen, miten ja millaista kieltä käytetään. Kielenkäytön valintoja ovat esimerkiksi sanavalinnat sekä tietyn näkökulman ilmaiseminen. Näihin valintoihin vaikuttavat kontekstin lisäksi diskursiiviset ja vuorovaikutukselliset käytänteet sekä omat mieltymykset ja taidot. (Pietikäinen–Mäntynen 2019: 94.) Jokaisen kielellisen valinnan voidaan nähdä olevan linkittyneenä laajempaan kokonaisuuteen: yksittäinen sanavalintakin voi viitata johonkin diskurssiin tai ideologiaan. Jokin tietty diskurssi ei tiivisty yhteen sanaan, mutta sana voi aktivoita jonkin diskurssin (mt. 95).

Kielitieteessä diskurssin käsite on alun perin määritelty kuvaamaan kielenkäytön kokonaisuutta, joka on laajempi kuin lause. Tällä määritelmällä se voitiin erottaa kielen rakenteiden tutkimuksesta sekä sellaisista käsityksistä, joissa sanojen merkitys on pysyvää tai

joissa kontekstilla ei ole merkitystä. (Pietikäinen–Mäntynen 2019: 30.) Joka tapauksessa diskurssi on käsitteenä monimerkityksellinen, koska edellä mainitun määritelmän lisäksi sillä voidaan tarkoittaa kielenkäyttöä kontekstissaan sekä kielenkäyttötapoja, jotka muodostuvat jostakin näkökulmasta tai ideologiasta. Laajemmassa merkityksessään termillä diskurssi (engl. *discourse*) viitataan teoreettiseen näkemykseen, jossa kieli nähdään sosiaalisen ja tilanteisen toiminnan resurssina. Termillä diskurssit (suomeksi monikossa, engl. *a discourse*) puolestaan on tarkempi fokus ja sillä viitataan tiettyyn teemaan tai näkökulmaan liittyviin, vakiintuneisiin puhetapoihin. (Fairclough 2003: 124; Pietikäinen–Mäntynen 2019: 35–36.) Esimeriksi talous- tai ympäristödiskurssista puhuttaessa viitataan juuri jälkimmäisiin ja suomen kielessä monikossa käytettävään termiin eli diskursseihin (*a discourse*), joita tarkastelen myös tässä tutkielmassa.

Diskurssintutkimuksen lähtökohtana voidaan pitää sitä, että yksi ja sama ilmiö voidaan tehdä ymmärrettäväksi monin eri tavoin (Suoninen 2016: 231). Diskursseja käytetään tiedon rakentamisessa ja ne voivat jäsentää tai järjestää merkityksiä tietyllä tavalla, joten diskurssien kautta rakentuu erilainen merkitys tai kuva käsiteltävästä asiasta. Esimerkiksi Suomen metsiä voidaan lähestyä talousdiskurssin tai ympäristönsuojeludiskurssin kautta. Talousdiskurssissa metsä nähdään taloudellisen ja tehokkaan toiminnan kohteena ja merkityksiä jäsennetään taloudellisen tuottavuuden kautta. Ympäristönsuojeludiskurssissa metsää käsitellään suojelun kohteena, ja sen merkitykset jäsenyvät luonnonsuojelun arvojen näkökulmasta. Samalla kun diskurssilla järjestetään merkityksiä ja näkökulmia, rakentuu puhuttavasta aiheesta tai siihen liittyvistä toimijoista tietty kuva. (Pietikäinen–Mäntynen 2019: 75–76.) Täten esimerkiksi puolue voi hyödyntää ympäristönsuojeludiskurssia ja pyrkiä siten luomaan itsestään ympäristöystävällistä kuvaa. Toisin sanoen diskurssit eli se, miten asioista puhutaan, vaikuttavat siihen, miten nämä asiat ymmärretään, koetaan ja nähdään.

Diskurssintutkimuksessa tulee kuitenkin huomioida, että sosiaalinen todellisuus ei ole vain analyysin kohde vaan myös sen tuote. Täten tutkijan käyttämä kieli ei ole yksiselitteistä todellisuuden kuvausta, vaan se rakentuu eri tekijöistä muun kielenkäytön tapaisesti. (Jokinen ym. 2016: 35.) Tutkielmassani tekemät huomiot ja tulkinnat perustuvat omiin kokemuksiini kielenkäytön tilanteista ja omat näkemykseni saattavat siksi heijastua tutkimuksen aikana. Pyrin tarkastelemaan tutkielmassani käsiteltäviä havaintoja kuitenkin objektiivisesti tukemalla väitteitä sekä teoriolla että analyysin tuloksilla.

2.2 Puolueohjelmien aiempi kielitieteellinen tutkimus

Diskurssintutkimuksen kehitykseen vaikuttanut käsitys kielestä todellisuutta rakentavana toimijana oli merkityksellinen myös suomalaisen puolueohjelmatutkimuksen kehityksessä (Aarnio 1998: 22). Tämän seurauksena ohjelmatutkimus on laajentunut myös kielitieteen tutkimuskentälle. Karlsson ja Wiberg (2010b) tarkastelevat tutkielmassaan Suomen kahdeksan eduskuntapuolueen periaateohjelmia morfologisen ja syntaktisen analyysin keinoin. Heidän tutkielmansa osoittaa, että puolueiden ohjelmat poikkeavat huomattavasti toisistaan morfosyntaktiselta kompleksisuudeltaan. Tällaisia eroja ovat esimerkiksi sanojen määrät, virkkeiden pituudet sekä passiivin ja menneiden aikamuotojen käyttö. Näitä tuloksia tukee myös tätä edeltänyt periaateohjelmien leksikaalinen analyysi, jossa Karlsson ja Wiberg (2010a) osoittaa puolueohjelmien sisällöllisiä ja kielellisiä eroja.

Karjalainen, Luodonpää-Manni sekä Laippala (2017) puolestaan ovat tutkineet eduskuntavaaliohjelmissa esiintyviä hyvinvoinnin diskursseja, jotka heidän tutkimuksessaan rakentuivat puoluekohtaisesti. Tutkimus osoittaa, että hyvinvointi kytketään ohjelmissa tyypillisesti talouteen ja kilpailukykyyn mutta myös sen, että diskurssit vahvistavat pitkälti puolueiden ideologista ydintä. Ilkka Olkun (2023) pro gradu -tutkielma käsittelee aluevaaliohjelmissa esiintyvää puhetta yhdenvertaisuudesta ja eriarvoisuudesta.

Diskurssintutkimuksen menetelmin Olkku käsittelee lopulta seitsemää eriarvoisuuden ja yhdenvertaisuuden diskurssia, jotka esiintyvät eri tavoin eri puolueiden aluevaaliohjelmissa. Erot pohjautuvat erinäisiin kielellisiin valintoihin muun muassa sanavalintoihin, joita käsittelen myös tässä tutkielmassa. Tavoitteenani onkin siis osoittaa tässä tutkielmassa samankaltaisia eroavaisuuksia tutkimusaineistojen välillä, vaikkakin hieman eri metodein.

3 Aineisto ja menetelmä

3.1 Aineisto ja sen keruu

Tutkielmani aineisto koostuu vuosien 1996–2019 eduskunnassa olleiden yhdeksän puolueen puolueohjelmista, joissa kerrotaan puolueiden aatteista ja periaatteista sekä toiminnallisista tavoitteista. Puoluelaki (10/1969, §§1–2) vaatii puolueräkisteriin rekisteröidyltä yhdistykseltä yleisohjelman, josta ilmenee yhdistyksen valtiollisessa toiminnassa noudatettavat periaatteet ja tavoitteet. Yleisohjelman lisäksi puolueet laativat usein myös esimerkiksi periaate-, erityis-, toiminta- ja vaaliohjelmia (Paastela–Paloheimo 2006: 5). Puolueohjelmilla puolueet pyrkivät kommunikoimaan pääasiassa kannattajilleen, eikä niinkään muille puolueille (Karlsson–Wiberg 2010b). Siksi puolueet pyrkivät tekemään ohjelmista itsensä näköisiä ja niissä käytetään kyseiselle puolueelle mahdollisesti ominaista kieltä.

Koska konteksti ja kielenkäytön valinnat vaikuttavat diskurssien muodostumiseen, on tutkielmani aineistoa syytä käsitellä tässä valossa. Aineiston koostuessa tietyn aikavälin poliittisista teksteistä on kontekstiin huomioitava esimerkiksi aika, paikka sekä se poliittinen kulttuuri, jonka käsitämme. Halusin kohdistaa tutkielmani 2020-luvulla tunnettuihin puolueisiin, ja nykyisistä suurista eduskuntapuolueista viimeisimpänä on perustettu Perussuomalaiset vuonna 1995. Täten vuodesta 1996 alkaen kaikilta vuoteen 2019 asti toiminnassa olevilta eduskuntapuolueilta on saatavilla ohjelmia. Aineistonani käytetyt ohjelmat ovat siis seuraavilta puolueilta: Kansallinen Kokoomus (Kok.), Perussuomalaiset (PS), Suomen Keskusta (Kesk.), Suomen Kristillisdemokraatit (KD), Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP), Suomen Sosialidemokraattinen puolue (SDP), Vasemmistoliitto (Vas.) sekä Vihreä liitto (Vihr.).

Tutkielmaani varten olen jakanut puolueet liberaaleiksi ja konservatiiveiksi sekä jättänyt samalla Kokoomuksen omaksi ryhmäkseen, josta käytän nimitystä kokoomusryhmä. Suomessa konservatiivisuus korostuu esimerkiksi isänmaallisuuden, perinteisen perhemallin sekä kristillisten arvojen myötä (Lahtinen 2006: 62). Liberaalit yleiskäsitteet, kuten vapaus, yhteinen etu ja edistyskellisyys, pohjautuvat liberalismiin, jonka mukaan ”kaikki ihmiset ovat syntyneet vapaina ja tasa-arvoisina yksilöinä”. Yksilön kasvulle ja toimintavapaudelle on jätävä riittävästi tilaa siten, että ”ketään ei saa alistaa mutta ei myöskään unohtaa”. (Borg 2006: 10.)

Liberaalipuolueiksi tutkielmassani olen määritellyt Vasemmistoliiton, RKP:n, SDP:n sekä Vihreät ja konservatiivipuolueiksi KD:n, Perussuomalaiset sekä Keskustan. Perustan tämän jaon pääasiassa omiin ja vallalla oleviin ajatuksiin siitä, millaista politiikkaa puolueet ovat viime vuosikymmeninä edistäneet. Tekemääni jakoa voidaan perustella myös vaalien alla teetettävillä arvokartoilla, jotka pohjautuvat ehdokkaiden vaalikoneisiin antamiin vastauksiin. Arvokartassa puolueiden sijoittumista vertaillaan kaksiulotteisella vasemmisto–oikeisto/liberaali–konservatiivi -akselilla. Esimerkiksi Helsingin Sanomien (HS 5.6.2021) toteuttaman vuoden 2019 eduskuntavaalien ehdokkaisiin perustuvan arvokartan perusteella Keskusta, PS ja KD asettuvat konservatiiveiksi ja liberaaleina puolueina kuvataan Vihreät, Vas., SDP sekä RKP. Monen muun puolueen tavoin Kokoomuksen sijainti kartalla on muuttunut vuosien 2012–2021 aikana liberaalimpaan suuntaan, mutta vuonna 2019 Kok. sijoittui niin lähelle ”keskiviivaa”, että sen jaottelu tämän mukaan konservatiiviseksi tai liberaaliksi puolueeksi on mielestäni liki mahdotonta. Vaikka Kokoomus on 1900-luvulla painottanut konservatiivisia arvoja, ei konservatismi ole enää vuosien 1993 tai 2006 ohjelmissa esiintynyt periaatteellisena näkökulmana, tai edes sanana (Lahtinen 2006: 70–71). Täten Kokoomuksen ohjelmat ovat tutkielmassani omana ryhmänä ja ohjelmissa esiintyvät diskurssit ovat omana analyysinaan. Diskurssianalyysin myötä voidaan pohtia diskurssien eroja tai yhtäläisyyksiä kahden muun ryhmän kanssa.

Tutkielman aineistoksi olen kerännyt 452 puolueohjelmaa vuosilta 1996–2019 POHTIVA-tietovarannosta, jossa on yhteensä 1556 puolueohjelmaa vuosilta 1880–2024. Kyseisen tietovarannon on toteuttanut Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, ja ohjelmia on koottu sivustolle esimerkiksi Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen puolueohjelmien kokoelmasta sekä Turun yliopiston poliittisen historian laitoksen Eduskuntatutkimuksen keskuksen kokoelmista.

3.2 Avainsana-analyysi korpusavusteisen diskurssintutkimuksen menetelmänä

Korpusavusteisessa diskurssintutkimuksessa (*corpus-assisted discourse studies, CADS*) yhdistyvät määrällisen korpustutkimuksen sekä laadullisen diskurssintutkimuksen tavoitteet ja menetelmät. Korpustutkimuksen kohteena on tekstin kielellisten piirteiden esiintyminen: kielenkäyttö, sen vaihtelu ja rakenne. Havaintojen tekemiseen hyödynnetään laajoista aineistoista koostettuja korpuksia, joilla puolestaan tarkoitetaan sähköistä tietokoneuuttavaa tekstikokoelmaa. (Pälli–Lillqvist 2020: 387; Laippala–Palander-Collin 2020: 460). Siinä,

missä diskurssintutkimuksen aineistoa ja tuloksia analysoidaan ja tulkitaan huomioiden kielenkäytön tavoitteet ja tehtävät sekä konteksti, korpustutkimuksessa keskitytään säännönmukaisuuksien esiintymiseen, frekvensseihin ja tilastollisuuteen ilman kontekstisidonnaisuutta. CADs-tutkimus taas perustuu näitä yhdistävään kielikäsitteeseen, jossa kielenkäyttö on kontekstuaalista ja kielenkäytössä ilmenee toistuvia ja säännönmukaisia rakenteita (Jantunen 2018: 21–22). CADsin tavoitteena on esitellä sellaisia sanojen merkityksiä, jotka eivät ole ilmeisiä tai kielenkäyttäjältä tarkoituksen mukaisia ja selkeitä (*non-obvious meanings*). Tällaiset merkitykset voivat olla vaikeasti havaittavissa tai ne saattavat jäädä tiedostamattomiksi pelkästään diskurssianalyysin keinoin, joten sen tukena voidaan käyttää korpuksista saatavaa tilastollista tietoa. (Partington ym. 2013: 10–11.) Täten CADsissa voidaan hyödyntää molempia tutkimusmenetelmiä tutkimuksen ja tutkimuskysymysten tarpeiden mukaisesti.

Tutkielmassani korpusavusteisen diskurssintutkimuksen määrällinen analyysi perustuu avainsana-analyysiin, jossa aineistoa analysoidaan avainsanojen avulla. Avainsanoiksi kutsutaan sanoja, jotka ovat tekstin tai sen merkityksen kannalta oleellisia ja ne esiintyvät tekstissä poikkeuksellisen usein verrokkiaineistoon nähden (Kyröläinen–Laippala 2020: 496.) Avainsana-analyysin avulla voidaan päästä CADsin tavoitteisiin, eli löytää tekstin rakenteita, teemoja tai aihepiirejä sen kielellisten piirteiden perusteella. Esimerkiksi Romeo ja Julia -näytelmätekstin avainsanat *love*, *lips*, *death* ja *poison* heijastavat teoksen keskeisiä teemoja. (Scott–Tribble 2006: 58–60.) Avainsana-analyysin avulla voin siis tutkielmassani osoittaa systemaattisesti ne sanat ja teemat, joita puoluryhmät painottavat enemmän kuin muut sekä tuoda esille ne kielelliset piirteet, jotka ovat erityisen tyypillisiä tai ideologisesti merkittäviä kullekin ryhmälle. Avainsanojen avulla muodostan tutkimusaineistostani esiin tulleista teemoista diskurssit, jotka esittelen luvussa 4.

Avainsanojen määrittelyssä käytetään avaimuutta (*keyness*), jolla viitataan ominaisuuteen, joka tekee tietyistä piirteistä, sanasta tai ilmiöstä keskeisen tai merkityksellisen aineiston ymmärtämisen kannalta (Scott–Tribble 2006: 55). Analyysia varten vaaditaan verrokki- ja tutkimusaineisto, joissa esiintyviä sanoja verrataan toisiinsa suhteellisten frekvenssien avulla. Avaimuus on edustettuna sellaisissa sanoissa, jotka esiintyvät tutkimusaineistossa odotusarvon vastaisesti. Odotusarvon laskeminen edellyttää tutkimusaineistossa esiintyvien sanojen frekvenssien vertaamista laajempaan verrokkiaineistoon. Odotusarvon mukaisen sanan frekvenssi on sama tutkimus- ja verrokkiaineiston välillä, kun taas avainsanojen frekvenssi tutkimusaineistossa on odotusarvon vastaista (eli ne esiintyvät odotusarvoa

enemmän tai vähemmän). (Kyröläinen–Laippala 2020: 496.) Käyttämässäni AntConc-korpustyökalussa (Anthony 2024) avainsanatoiminto on valmiina ja avainsanat on esitetty listana, jossa avaimuuden perusteella merkittävimmät niistä sijaitsevat listan alussa. Ohjelmisto myös karsii aineistoja vertailtaessa sellaiset sanat, jotka esiintyvät suurin piirtein yhtä usein molemmissa aineistoissa.

Avainsanalistojen saamiseksi olen asettanut tutkimusaineistoksi sen ryhmän (liberaali- tai konservatiiviryhmän) puolueohjelmat, jonka avainsanoja haetaan. Verrokkiaineistoksi asetan silloin vastakkaisen ryhmän aineiston. Kokoomuksen ohjelmia analysoidessani taas käytän verrokkiaineistona vuorotellen sekä liberaali- että konservatiiviryhmän ohjelmia. Aineistot tuodaan AntConc-ohjelmaan pelkkä teksti -muodossa. AntConcin antamassa avainsanalistauksessa huomioidaan sanat niissä muodoissa, joissa ne ovat puolueohjelmissa esiintyneet eli sama sana voi esiintyä listoissa useamman kerran (esim. *naisen – naista* tai *maassa – maassamme*). Ohjelma ei myöskään huomioi väliviivaa edellyttäviä yhdyssanoja yhdyssanoiksi, vaan antaa sanat erikseen listauksessa. Esimerkiksi *tasa-arvo* näytetään erillisinä saneina *tasa* sekä *arvo*, ja *arvo* voi esiintyä useamman kerran eri sijamuodoissa.

4 Diskurssianalyysi

4.1 Avainsanat

Asetelma 1. Tutkielman diskurssit ja niiden muodostamiseen käytetyt avainsanat.

Diskurssi	Käytetyt avainsanat
Kansallisen yhteisöllisyyden diskurssi	<i>mielestämme, suomalaisten, suomen, maamme, kannatamme, korostamme, rikosten, maahamme, poliisin, suomalaisia, maassamme, turvata, emme, sotiemme, itsenäisten, turvallisuus, suomalaiset, suomalaisille, suomalaisen, puolustusvoimien, rikoksen, vastustamme, suomella, rikollisuuden, suhtaudumme, kansamme, ulkomaalainen, puolustusvoimat, turvapaikanhakijoiden, kriisivalmiutta, kantasuomalaisten (31)</i>
Perhediskurssi	<i>perheiden, nuorten, lapsen, perheen, lasten, omaishoidon, kotona, vanhemman, perheitä, lasta, lapsiperheiden, perheille, vanhusten, perhe, nuoren, isovanhempien, isään, syntyvyyttä, monilapsisten, äidin, avioerojen, äitien, perhepolitiikkaa, isän, nuoria, perheessä (26)</i>
Yhteiskunnallisen tasa-arvon diskurssi	<i>tasa, naisten, hyvinvointivaltion, sukupuolten, tuetaan, hyvinvointivaltio, perustulo, arvoa, arvon, eriarvoisuuden, sukupuolen, naiset, kaikille, ihmisten, ihmiset, eriarvoisuutta, vahvistetaan, julkiset, maksutonta, perustulon, yleisturva, reilu, palveluita, seksuaali, kasvatetaan, julkisesti, sukupuolta, julkisten, apurahojen (29)</i>
Ympäristödiskurssi	<i>vihreä, päästöjä, päästöjen, ekologisesti, vähentää, joukkoliikenteen, ympäristön, päästöoikeuksien, päästöt, ilmaston, ympäristönsuojelun, ympäristölle, autoja, ympäristötuen (14)</i>
Paikallisuusdiskurssi	<i>kunta, kuntalaisten, sisämarkkinoiden, kaupungit, kaupunkien, kaupungin, suomalaisten, kaupunkipolitiikka, kunnassa, maaseudun, sisämarkkinat, kotien, kotona, kilpailukyvyyn, turvallisuutta, eu (16)</i>
Kehittämisen ja uudistamisen diskurssi	<i>paremminvointivaltiossa, uudistetaan, vahvistetaan, luodaan, lisätään, paremminvointivaltio, kehittäminen, kehitetään, huomisen, paremminvointivaltion (10)</i>

Olen asettanut liberaalipuolueiden ohjelmien ollessa tutkimusaineistona referenssiaineistoksi konservatiivipuolueiden ohjelmat ja toisin päin. Tällä tavoin avainsana-analyysissä nousi esiin konservatiivipuolueiden ohjelmista 194 ja liberaalipuolueiden ohjelmista 130 avainsanaa. Kokoomuksen ohjelmien referenssiaineistona käytin sekä liberaalien että konservatiivien

ohjelmia, toki molemmat erikseen. Tämän seurauksena ilmeni 192 avainsanaa, joista 120 olivat liberaalipuolueiden ohjelmien ollessa referenssiaineistona ja 72 konservatiivipuolueiden ohjelmien ollessa referenssiaineistona. Näistä 41 olivat samoja molemmissa avainsanalistoissa. AntConcin antamat avainsanalistat lukuineen ovat tarkasteltavissa liitteinä (liitteet 1–4).

Jotta avainsanojen merkitys voidaan yhdistää diskursseihin, tarkastelen analyysissäni myös pinnallisesti sanojen käyttöympäristöä. Suomen kielen homonymia ja polysemia vaikuttavat sanojen merkitykseen, joten diskurssien esittelyssä käytän puolueohjelmista nostettuja esimerkkejä. Näistä esimerkeistä olen korostanut kyseessä olevan avainsanan. Asetelmasta 1 on nähtävissä kaikki käyttämäni avainsanat kunkin diskurssin muodostamiseksi.

4.2 Konservatiiviryhmän diskurssit

4.2.1 Kansallisen yhteisöllisyyden diskurssi

Nimitän konservatiiviryhmän ensimmäistä diskurssia kansallisen yhteisöllisyyden diskurssiksi, jonka muodostamiseen käytin 31 avainsanaa (ks. asetelma 1). Diskurssin rakentumiseen vaikuttaa muun muassa korostus kansallisen yhtenäisyyden tärkeydestä, jota edustavat Suomeen ja sen itsenäisyyteen sekä kansallismielisyyteen viittaavat avainsanat esimerkiksi *kansamme*, *sotiemme*, *maassamme* ja *Suomella*. Tällaisten sanojen käyttö onkin Karlssonin ja Wibergin (2010b) mukaan Perussuomalaisille tyypillistä sanastoa sen periaateohjelmassa. Avainsanoissa esiintyy myös monikon ensimmäisen persoonan persoonapäätteiset (-*mme*) verbit, kuten *kannatamme*, *pidämme*, *korostamme* ja *vastustamme* (VISK § 107). Näiden verbimuotojen käytöllä voidaankin täten korostaa lauseen tekijää eli sitä, kuka *vastustaa* tai *kannattaa* sekä luoda kuvaa aktiivisesta osallistumisesta (ks. esimerkki 1).

- (1) Puolustamme itsenäisyyttämme ensisijaisesti itse. **Pidämme** huolta puolustusvoimien suorituskyvystä ja läsnäolosta koko maassa sekä kansalaisten maanpuolustustahdosta. (Kesk. 2006)

Muun muassa avainsanat *sotiemme*, *maassamme* ja *kansamme* sisältävät persoonaa ilmaisevan tunnuksen eli possessiivisuffiksin, joka tässä tapauksessa on monikon ensimmäisen persoonan tunnus -*mme*. Possessiivisuffikseja käytetään ilmaisemaan omistusta tai muuta kuuluvuutta. (VISK § 95; § 96.) Monikon ensimmäisen persoonan käytöllä voidaan edustaa me-keskeistä näkökulmaa sekä korostaa toiseuden ja kansallisen yhtenäisyyden ajatusta siitä, että on ”me ja

toiset” (toiseus; toiseuttaminen). Toiseuttamisella tarkoitetaan niin sanotusti normaalista tai yleisestä eriyvän poikkeavuuden ymmärtämistä tai merkitsemistä vähempiarvoiseksi, esimerkiksi silloin, kun esimerkiksi maahanmuuttajasta tai hänen kulttuuristaan tehdään vertauskohtaansa vähempiarvoinen eli toinen (Löytty 2005a: 9, 2005b: 162). Toiseutta ilmaistaan siten myös viittauksilla avainsanoissa ns. ”meihin” (*suomalaisille*) ja ”muihin” (*ulkomaalainen*), kun korostetaan kansallisuutta ja maahanmuuttoa, kuten esimerkeissä 2 ja 3.

- (2) Meidän pitää hakea uudet kestävät kasvualat, jotka tarjoavat **suomalaisille** työtä. (Kesk. 2014)
- (3) Perussuomalaisten maahanmuuttopolitiikan perustana on se, että suomalaisten on voitava aina itse päättää, millä ehdoilla **ulkomaalainen** voi tulla maahamme ja oleskella **maassamme**. (PS 2011)

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämisellä on tärkeä rooli yhteisön säilymisen kannalta, joten kansallisen yhteisöllisyyden diskurssi rakentuu myös turvallisuuteen liitettävän sanaston myötä. Tällaisia avainsanoja ovat esimerkiksi *puolustusvoimien, rikosten, rikollisuuden, turvallisuus, turvata ja kriisivalmiutta*. Kyseiset termit luovat kuvaa turvallisuuden säilyttämisen sekä rikollisuuden vastaisen toiminnan tärkeydestä. Lahtisen mukaan (2006: 62) konservatiivisiin arvoihin mielletään korostunut lain ja esivallan kunnioitus, mikä heijastuu myös diskurssin avainsanoissa.

- (4) Ihmis- ja perusoikeudet on **turvattava** myös kantaväestölle ja siksi on pidettävä huoli maan sisäisestä turvallisuudesta ja vakaudesta. (KD 2016)

Esimerkin 4 verbiliitto *on turvattava* on nesessiivisyyttä ilmaiseva rakenne, jossa *olla*-verbi esiintyy yhdessä VA-partisiipin kanssa (VISK § 451). Nesessiiviset verbiliitot ovat tyypillisiä poliittisessa retoriikassa, sillä se sisältää yleisen vetoomuksen yhteiskunnan tai valtion velvollisuuteen toimia ihmisen parhaaksi (VISK §1670; Kajaste 1996: 189).

4.2.2 Perhediskurssi

Toiseksi konservatiiviryhmän diskurssiksi olen muodostanut perhediskurssin, joka heijastaa perhepoliittisia teemoja, kuten perheiden yhteiskunnallista asemaa ja hyvinvointia. Diskurssin muodostamiseksi käyttämiäni avainsanoja ovat muun muassa perherooleja kuvaavat sanat (*äidin, isän, lapsen sekä isovanhempien*) sekä perhepolitiikkaan liittyvä sanasto. Diskurssin avainsanat ovat kaikki substantiiveja ja ne esiintyvät pääasiassa genetiivin sijapäätteen (-n) kanssa, kuten esimerkissä 5.

- (5) **Lapsen** perusturvallisuuden kivijalka on luottamus **äidin** ja **isän** pysyvyyteen **lapsen** arjessa. (KD 2003)

Diskurssin avainsanoilla (*äidin, isän, lapsen* jne.) ihmiset merkityksellistetään kyseisiin perherooleihin. Perhediskurssin keskiössä on perinteinen perhemalli, joka ilmenee perherooleina (ks. esimerkki 5), sukupolvien välisenä vastuuna (*isovanhempien, omaishoidon*) sekä perheen perustamiseen ja avioliittoon liitettävänä arvokysymyksinä, kuten esimerkeissä 6–8.

- (6) Yhteiskunnan tulisi taata sellaiset olosuhteet, että nykyistä useammilla nuorilla suomalaisilla olisi todelliset mahdollisuudet perustaa **perhe** ja hankkia lapsia. (PS 2011)
- (7) Tavoitteena on, että sosiaaliturvasäännökset eivät saa suosia **perheiden** hajoamista. (Kesk. 1997)
- (8) **Avioerojen** vähentäminen tulisi nähdä osana ennalta ehkäisevää lastensuojelutyötä. (KD 2003)

4.3 Liberaaliryhmän diskurssit

4.3.1 Yhteiskunnallisen tasa-arvon diskurssi

Liberaaliryhmän ohjelmissa esiintyvän ensimmäisen diskurssin olen nimennyt yhteiskunnallisen tasa-arvon diskurssiksi. Sen keskeisiä aiheita ovat sukupuolten välinen tasa-arvo sekä yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus, jotka ilmenevät muun muassa avainsanoissa *tasa(-arvoa/-arvon)*, *hyvinvointivaltio*, *sukupuolten*, *eriarvoisuuden*, *kaikille*, *maksutonta* ja *julkiset*. Diskurssin teemat edustavat tavoitteita, joita ovat parantaa yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevien positiota sekä vähentää eriarvoisuutta. Täten julkisten palveluiden, kuten koulutuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tulisi olla saatavilla kaikille taustoihin katsomatta, mitä tukevat sanat *kaikille*, *eriarvoisuutta*, *julkisesti*, *maksutonta*, *tuetaan* ja *julkiset*.

- (9) Vihreä **hyvinvointivaltio** on universaali: **hyvinvointivaltio** on kaikkia varten. Sillä rakennetaan yhteiskuntaa, joka on hyvä kaikille. Hyvinvointivaltiossa kaikki ovat saamapuolella: toimivat palvelut, yhteiskunnallinen vakaus, yleinen tasa-arvoisuus sekä kaikista huolehtiminen tuovat vastinetta rahoille. (Vihr. 2015)
- (10) Yhteiskunnallista **tasa-arvoa** voidaan edistää ja **eriarvoisuutta** vähentää kehittämällä paikallisia yhteisöjä sivistyksellisin keinoin. (Vas. 1999)

- (11) Suomalainen yhteiskunta on elinikäisen oppimisen ja koulutuksellisen tasa-arvon yhteiskunta. Koulutus kuuluu **kaikille**. Aikuisten välisiä merkittäviä koulutuseroja kavennetaan ja koulutusta suunnataan ennen kaikkea sitä eniten tarvitseville. (SDP 2010)

Esimerkin 11 termi *kaikki* on universaalinen kvanttoripronomini, jonka käytöllä ”sanottu pätee koko puheena olevaan joukkoon”, ja sillä voidaan kvantifioida jaollisia tai jaollisina esitettyjä abstraktioita (VISK § 750). Esimerkissä 11 *kaikille*-sanon kohdejoukko on kuitenkin epäselvä, vaikka suomalaisessa poliittisessa kontekstissa sillä tuskin tarkoitetaan globaalisti kaikkia ihmisiä. *Kaikille* ilmeneminen avainsanoissa vahvistaa ajatusta yhdenvertaisuudesta tai yhdenvertaisten palveluiden saatavuuden merkityksestä, kun esimerkiksi koulutusta ei rajata vain jollekin tietylle joukolle.

Tämän diskurssin rakentumisen yhtenä keskeisimpänä elementtinä pidän sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä. Esimerkiksi sana *arvoa* esiintyy yhteensä 396 kertaa, joista se esiintyy yhdessä *sukupuolten välistä tasa-* tai *miesten ja naisten välistä tasa-* kanssa 50 kertaa. Avainsana *sukupuolten* puolestaan esiintyy 238 kertaa, joista poikkeuksetta kaikki esiintymät ovat viittauksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon, eriarvoisuuteen tai palkkaeroihin. Sukupuolten välisen tasa-arvon merkittävyyttä diskurssissa tukevat myös esimerkit 12 ja 13.

- (12) **Vahvistetaan sukupuolten tasa-arvon** edistämiseen tähtäävää politiikkaa edistämällä mm. samapalkkaisuutta, perhevapaiden tasaisempaa jakautumista ja resursoimalla tasa-arvoa edistäviä sosiaalirahaston ohjelmia. (Vas. 2019)
- (13) Näin vähennetään lainapainotteisuutta, **vahvistetaan** koulutuksen **tasa-arvoa** ja mahdollistetaan keskittyminen opiskeluun. (Vihr. 2018)

Liberaaliryhmän avainsanoissa esiintyvät verbit ovat pääasiassa passiivissa (*vahvistetaan, kasvatetaan, luodaan*). Yksipersonainen passiivilause on yksi tapa kuvata asiointiloja ilmaisematta tekijän tai muun keskeisen osallistujan identiteettiä (VISK § 1313). Esimerkkien 12 ja 13 passiivin käytöllä voidaan häivyttää tekijän merkitystä, mutta myös luoda yhteisöllistä kuvaa, jolloin tekemisellä voidaan ilmaista laajaa joukkoa ihmisiä.

4.3.2 Ympäristönsuojeludiskurssi

Liberaaliryhmän toiseksi diskurssiksi olen nimennyt ympäristönsuojeludiskurssin, joka rakentuu pääasiassa ilmastonmuutoksen todellisuutta sekä sitä torjuvia toimia käsittävän sanaston pohjalta (ks. asetelma 1). Diskurssin avainsanat ovat pääasiassa nomineja, mutta mukana on myös esimerkiksi adjektiivista johdettu *sti*-loppuinen adverbijohdos *ekologisesti*

(VISK §373). Ympäristönsuojeludiskurssissa luonto voidaan nähdä haavoittuvana järjestelmänä, jota tulee suojella (ks. esimerkit 14–16). Keinoina sen suojeluun voidaan pitää päästöjen vähentämistä sekä ilmastonmuutoksen pysäyttämistä.

- (14) Luonnossa liikkuminen herättää kiinnostusta ja ymmärtämystä luontoa kohtaan ja opettaa oivaltamaan **ympäristönsuojelun** merkityksen. (RKP 1998)
- (15) Planeetta B ei ole olemassa, ainokaisesta on pidettävä hyvää huolta. **Vihreä** politiikka ottaa huomioon luonnon ja **ympäristön** kestävyuden kaikkialla - puhutaan sitten työstä, ruoan tuotannosta, asumisesta, kulutuksesta, liikkumisesta tai lämmityksestä. Luonto on elämämme ja hyvinvointimme perusta, josta haluamme huolehtia paitsi itsemme, myös sen itsensä takia. **Ilmaston** lämpeneminen pitää pysäyttää (Vihr. 2010)
- (16) Uuden kasvun **vihreä** osa on ympäristötekniikan täysimääräinen hyödyntäminen. (SDP 2009)

Sanalla *vihreä* voidaan tarkoittaa tässä tapauksessa Vihreän liiton ideologioihin soveltuvaa toimintaa tai politiikkaa, kuten esimerkissä 15, tai esimerkin 16 mukaan ympäristöystävällisyyteen ja luonnonsuojeluun viittaavana terminä. Viimeisenä näistä mainitun merkityksen perusteella olen jaotellut avainsanan ympäristödiskurssiin. Olen jaotellut myös avainsanan *vähentää* osaksi diskurssia. Se esiintyy suurimmaksi yhdessä ympäristölle haitalliseksi havaittujen merkitysten kanssa, kuten yhdessä sanojen *päästöt* sekä *kasvihuone-/hiilidioksidipäästöt* kanssa (noin 60 esiintymää 500 esiintymästä) tai kuten esimerkissä 17, jossa vähentämisen kohteena on yksityisautoilu.

- (17) Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on tärkeää **vähentää** yksityisautoilua ja siirtää tavarakuljetuksia rautateille. (Vas. 2004)

4.4 Kokoomusryhmän diskurssit

4.4.1 Paikallisuuskurssi

Ensimmäinen Kokoomusryhmän avainsanoista muodostunut diskurssi on paikallisuuskurssi, joka kehystää poliittista päätöksentekoa paikallishallinnon ja kaupunkipolitiikan kautta. Diskurssissa hallinnosta ja politiikasta luodaan käytännönläheistä ja paikallista kuvaa. Tätä tukevat paikallisuutta kuvaavat avainsanat, kuten *kunta*, *kaupungit*, *kuntalaisten*, *kunta* ja *maaseudun* sekä *kaupunkipolitiikka* ja *kotien*.

Kansainvälisiä teemoja lähestytään Suomi-keskeisestä näkökulmasta, mikä osoittaa niiden oleellisuutta paikallisuuden diskurssissa. Sanoilla *eu*, *jäsenvaltioiden*, *turvallisuutta* ja

suomalaisten liittyvät kansainvälisyyden teemoihin, mutta konteksteissaan osoittavat Suomen ja suomalaisten etujen ajamista, kuten esimerkeissä 18 ja 19.

- (18) Kokoomus haluaa kehittää myös EU:n omaa turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä. Se vahvistaa Suomenkin **turvallisuutta** ja meidän on oltava siinä täysipainoisesti mukana. Kokoomuksen mielestä suomalaisten on oltava valmiina auttamaan muita, jotta itsekin saisimme apua tarvittaessa. (Kok. 2004)
- (19) Meillä suomalaisilla on paljon annettavaa Euroopassa. Aloitteellisuus ja vastuullisuus lisäävät vaikutusvaltaamme. Terveestä itsekkyydestäkään ei ole haittaa. Näin pidetään huolta kaikkien **suomalaisten** ja Suomen eduista. (Kok. 2011)

4.4.2 Kehittämisen ja uudistamisen diskurssi

Kehittämisen ja uudistamisen diskurssi rakentuu pääosin avainsanojen *uudistetaan*, *kehittäminen* ja *kehittämisen* pohjalta. Siihen liittyvät myös verbit *luodaan* ja *lisätään*, joilla viitataan jonkin yhteiskunnan osa-alueen uudistamiseen tai parantamiseen, kuten esimerkissä 20. Diskurssin verbit ovat liberaaliryhmän tavoin passiivissa, joilla tekeminen voidaan kohdistaa yhteisöllisesti isoon joukkoon ihmisiä. Avainsanalla *huomisen* taas viitataan tulevaisuuteen, jossa tavoitteena on mahdollisesti saada aikaiseksi muutoksia nykyiseen verrattuna. Esimerkin 21 mukaisesti voidaankin ajatella, että nykyisessä kunnassa päättäjät eivät ymmärrä koulujen ja päiväkotien merkitystä, joten huomisen kunnassa asiat olisivat mahdollisesti paremmin.

- (20) Opintojen edistymiselle **luodaan** hyvät edellytykset turvaamalla opiskelijan toimeentulo ja opintojen tukipalvelut. (Kok. 2011)
- (21) **Huomisen** kunnassa päättäjät ymmärtävät koulujen ja päiväkotien merkityksen. (Kok. 2012)

Diskurssissa uudistaminen ja kehittäminen painottuvat pääasiassa koulutukseen: *kehittäminen* esiintyy yhteensä 93 kertaa, joista 18 esiintymää liittyy osaamiseen tai koulutukseen, ja *uudistetaan* esiintyy 47 kertaa, joista 10 ovat koulutusta tai opiskelijoita koskevia esiintymiä esimerkin 22 mukaisesti.

- (22) PERUSKOULUA **uudistetaan** uudella pedagogiikalla ja uusilla oppimisympäristöillä. -- Oppimista ja pedagogiikkaa **uudistetaan** kokeilujen avulla. (Kok. 2018)
- (23) Suomalaisuuden perintö on vaalimisen ja **kehittämisen** arvoinen sekä perusta uuden perinteen syntymiselle. (Kok. 2006)

Diskurssissa kehitys ja uudistus ei kuitenkaan koske pelkästään koulutusta, vaan siihen liittyy myös muita yhteiskunnallisia teemoja, kuten esimerkissä 23, jossa ”suomalaisuuden perintö” nähdään myös ”kehittämisen arvoisena” asiana. Avainsanoissa tätä kuvaa puolestaan sana *paremmivointivaltio*, jolla osoitetaan hyvinvointivaltion kehityksen tarvetta. Yhdyssanan hyvinvointivaltio määriteosa *hyvin* on tässä tapauksessa korvattu komparaatioadverbillä *paremmin*, jota käytetään vertailun ilmaisemiseen. Sen käytön semanttisena edellytyksenä on adjektiivin kuvaaman ominaisuuden suhteellisuus. (VISK § 375.) Termillä *paremmivointivaltio* voidaankin siis viitata siihen, että hyvinvointivaltion tulisi ”voida paremmin”.

5 Päätelmät ja yhteenveto

Tutkielmani tavoitteena oli tarkastella eduskuntapuolueiden puolueohjelmissa esiintyviä diskursseja sekä sitä, miten puolueoryhmät tekevät puolueohjelmissaan asioita ymmärrettäväksi kielenkäytöllään. Borgin (1965: 5–7) mukaan puolueohjelmia tulisi käsitellä osana puolueiden käytännön politiikkaa, eikä niinkään siitä irrallisina teoksina, sillä ne ovat ”enemmän tai vähemmän teoreettisesti ja systemaattisesti järjesteltyjä asia- ja arvokokonaisuuksia”. Siksi olen tutkielmassani käsitellyt pinnallisesti myös puolueiden poliittisia arvoja diskurssien analyysissa. Puolueohjelmissa todellisuus rakentuu kielen kautta ja kielenkäyttö sekä sanavalinnat heijastavat puolueiden maailmankuvaa, jotka tutkielmani perusteella olivat erilaisia: konservatiiviryhmässä korostui yhteisöllisyys, turvallisuus ja suomalainen identiteetti, liberaaliryhmässä tasa-arvo, hyvinvointi ja ympäristö, ja kokoomusryhmässä paikallisuus ja rakenteellinen kehittäminen. Kokosin puolueohjelmista saamani avainsanat niitä yhdistäviin merkitysryhmiin ja jaottelin puolueohjelmien avainsanoja yhteensä kuuteen diskurssiin: kansallisen yhteisöllisyyden diskurssi, perhediskurssi, yhteiskunnallisen tasa-arvon diskurssi, ympäristödiskurssi, paikallisuusdiskurssi sekä kehittämisen ja uudistamisen diskurssi. Täten vastasin ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni eli ”Millaisia diskursseja puolueohjelmien avainsanoista muodostuu?”.

Konservatiiviryhmän kansallisen yhteisöllisyyden diskurssissa korostuu yhteisön omat jäsenet sekä yhteisöllisyyden ja turvallisuuden merkitys. Tätä tukee myös Perussuomalaisten ajama politiikka, jossa yhteisön omat jäsenet ja heidän hyvinvointinsa asetetaan etusijalle (Mickelsson 2021: 341). Konservatiiviryhmän perhediskurssi puolestaan muodostui pääasiassa perherooleja kuvaavien avainsanojen ympärille, mutta se käsittää myös perhepoliittisia teemoja, kuten perheiden yhteiskunnallisen aseman turvaamista sekä niiden hyvinvoinnin ylläpitämistä.

Liberaaliryhmän yhteiskunnallisen tasa-arvon diskurssi rakentuu yhteiskunnallisten julkisten palveluiden yhdenvertaisuuden sekä sukupuolten välisen tasa-arvon korostamisen ympärille. Toisin kuin konservatiiviryhmän diskurssin ajatus yhteisön omien jäsenten hyvinvoinnin etusijalle asettaminen, liberaaliryhmän diskurssissa yhdenvertaisuus koskee ”kaikkia”. Liberaaliryhmän ympäristönsuojeludiskurssi taas käsittää pääasiassa ilmastonmuutoksen ehkäisyyn sekä luonnonsuojelun. Vihreän liiton keskeinen elementti on usko luonnonvarojen ehtymiseen ja ekokatastrofin uhkaan (Mickelsson 2021: 292), mutta puolue ei kannata ryhmän

diskurssia kuitenkin yksin, vaan päästöjen vähentämisen sekä ilmastonmuutoksen pysäyttämisen eteen tehtävien toimenpiteiden puolesta puhuvat avainsanojen perusteella kaikki liberaaliryhmän puolueista.

Toisena tutkimuskysymyksenäni oli ”Miten konservatiivi- ja liberaaliryhmän diskurssit eroavat toisistaan?”. Kuten Karlsson ja Wiberg (2010a; 2010b) ovat tutkimuksissaan osoittaneet sekä sisällöllisiä että leksikaalisia ja morfosyntaktisia eroja puolueiden ohjelmissa, tutkielmani perusteella puolueohjelmien diskurssit myös eroavat toisistaan. Eroina näiden välillä voidaan pitää sitä, millaisia näkökulmia diskurssit edustavat sekä sitä, millaisia aiheita diskursseissa käsitellään. Ryhmien diskurssien erot heijastavatkin melko tavallisia jakolinjoja liberaalien ja konservatiivien välillä. Konservatiiviryhmän diskursseissa korostuivat jossain määrin konservatiivisina pidetyt teemat, kuten turvallisuus ja vahva kansallinen identiteetti sekä perinteiset perhemallit. Liberaaliryhmän diskurssit taas käsittävät liberaaleja yleiskäsitteitä, kuten tasa-arvon ja yhteisen edun. Myös itse avainsanalistoissa oli eroavaisuuksia ryhmien välillä. Esimerkiksi liberaaliryhmällä verbit olivat passiivissa ja konservatiiviryhmän avainsanoissa olevat verbit puolestaan olivat pääasiassa monikon 1. persoonan verbejä tai nesessiivisyyttä ilmaisevia predikaattirakenteita. Konservatiiviryhmän avainsanoissa korostui myös monikon 1. persoonan possessiivisuffiksi, minkä voidaan sanaston lisäksi ajatella tukevan toiseuden esiintymistä diskurssissa.

Viimeinen ja kolmas tutkimuskysymykseni koski kokoomusryhmän puolueohjelmissa esiintyviä diskursseja sekä sitä, millaisia eroavaisuuksia tai yhtäläisyyksiä niillä on konservatiivi- ja liberaaliryhmien diskursseihin verrattuna. Kokoomusryhmän paikallisuusdiskurssi käsittää keskittymisen paikalliseen päätöksentekoon sekä Suomi-keskeisen näkökulman. Sen voidaan nähdä olevan jossain määrin läheinen konservatiiviryhmän yhteisöllisyyden diskurssin kanssa samankaltaisten näkökulmien vuoksi, mutta diskurssit eroavat kuitenkin teemoiltaan merkittävästi. Uudistamisen ja kehittämisen diskurssin teemat voidaan nähdä melko liberaaleina, sillä esimerkiksi vapaus ja edistyksellisyys toimivat liberaaleina yleiskäsitteinä (Borg 2006: 10). Analyysini perusteella pidän Kokoomuksen asettamista omaksi ryhmäkseen edelleen perusteltuna ratkaisuna, sillä kaikkien ryhmien avainsanat ja siten myös diskurssit erosivat toisistaan.

Tutkielmani osoittaa, että puolueohjelmien ideologiat eivät eroa toisistaan vain sisällöllisesti vaan erot ovat havaittavissa myös sanavalinnoissa, painotuksissa sekä kieliopillisissa rakenteissa. Puolueohjelmien kieli rakentuu ryhmittäin eriävien diskurssien varaan ja ne

rakentavat kielellisesti erilaisia todellisuuksia. Tulokset ovat siis linjassa aiemman puolueohjelmatutkimuksen kanssa. Suomalaisissa puolueohjelmatutkimuksissa ei kuitenkaan ole juurikaan käytetty korpusavusteista menetelmää, jonka avulla pystyisi osoittamaan määrällisesti perusteltuja systemaattisia eroja puolueiden kielellisissä profiileissa. Avainsana-analyysi mahdollisti ryhmille tyypillisten sanojen ja kielellisten piirteiden osoittamisen, joten diskurssintutkimusta hyödyntäen tarkastelin, millaisia ryhmäkohtaisia diskursseja avainsanoista muodostuu.

Pietikäisen ja Mäntysen (2019: 95) mukaan jo yksikin sana voi aktivoida jonkin diskurssin, joten korpusavusteinen diskurssintutkimus oli tätä tutkielmaa tukeva menetelmä, vaikkakin se sisälsi hieman haasteita. Esimerkiksi käyttämäni AntConc-korpustyökalu ei tunnista sanojen eri sijamuotoja, joten sama sana voi esiintyä listassa useamman kerran jättäen siten listan ulkopuolelle mahdollisesti tutkielman kannalta oleellista sanastoa tai vääristää sanan esiintymismäärää avainsanalistassa. Se ei myöskään ota huomioon sanojen eri merkityksiä, vaan luokittelee homonyymiset sanat samaksi sanaksi. Aineistoni kaikkien avainsanojen käyttöympäristöjen läpikäyminen olisi ollut tutkielman laajuuden huomioiden minulle mahdotonta, joten muodostin diskurssit avainsanoista pääosin oman ymmärrykseni pohjalta. Tutkielmani aihe on monitieteellinen, ja kielitieteellisen teorian lisäksi teoriaa tarvitaan myös valtio-opin puolelta. Oma osaamiseni kuitenkin keskittyy fennistiikkaan ja tietämykseni on pinnallista valtio-opin osalta. Tämä vaikuttaa myös tekemääni analyysiin, joka on siis yhden opiskelijan tulkinta ja erilaisen taustan omaava tutkija voisikin tulla toisenlaisiin päätelmiin.

Kielen ja politiikan suhde on välttämätön, joten poliittisten tekstien ja poliittisen kielen tutkimus on jatkossakin toivottavaa. Korpusavusteinen diskurssintutkimus on monipuolinen menetelmä, jota voi soveltaa sekä laajempiin että tarkemmin rajattuihin poliittisiin aineistoihin. Avainsana-analyysi mahdollistaa puolueiden tai yksittäisten toimijoiden ideologisten painotusten systemaattisen vertailun ja sitä voisikin hyödyntää vaaliohjelmien, poliittisten puheiden tai sosiaalisen median kannanottojen tutkimiseen. Puolestaan tarkemmalla morfologisella analyysillä menetelmän avulla voisi olla mahdollista osoittaa myös rakenteellisempia eroja kielessä, kuten toimintojen kohdentamista tai toimijuuden rakentumista. Puolueohjelmien diskurssintutkimusta voisi kohdistaa jatkossa yksittäisten puolueiden ohjelmissa esiintyvien diskurssien välisiin eroihin tai puolueohjelmien avainsanoja voisi käsitellä niitä yhdistävien diskurssien kautta. Joka tapauksessa puolueohjelmien kielellisen tutkimuksen kenttä on vielä melko kapea, joten tutkimusmahdollisuuksia olisi nykyisille ja tuleville fennisteille varmasti paljon.

Lähteet

- Aarnio, Eeva 1998. *Päämäärät liikkeessä – Puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle*. *SoPhi* 30. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Anthony, Laurence 2024. *AntConc. Version 3.5.9 (Macintosh OS X)*. *Computer Software*. Waseda University, Tokio. Viitattu: 18.1.2025.
Saataavissa: <https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>
- Borg, Olavi 1965. *Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880–1964*. WSOY, Porvoo.
— 2006. Liberaalinen aatetraditio Suomessa. – *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*, s. 10–29.
- Conway, Lucian G. & Alivia Zubrod. 2022. Are U.S. Presidents Becoming Less Rhetorically Complex? Evaluating the Integrative Complexity of Joe Biden and Donald Trump in Historical Context. – *Journal of Language and Social Psychology* 41(5). s. 613–625.
Saataavissa: <https://doi.org/10.1177/0261927X221081126>.
- Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Vastapaino, Tampere 2016.
- Fairclough, Norman 2003. *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge, Lontoo
- Havukainen, Elena 2024. ”Mikä ihmeen ilmastonmuutos?” *Korpusavusteinen diskurssintutkimus Suomi24-foorumien ilmastonmuutosaiheisista diskursseista*. [Verkkodokumentti.] Pro gradu -tutkielma. Suomen kieli, Turun yliopisto.
Saataavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202402167589>
- Jantunen Jarmo 2018. Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS): analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista. – *Diskurssintutkimuksen menetelmistä*. *AFinLA-e 11*, s. 20–44. Toim. Lotta Lehti, Lauri Haapanen ja Liisa Kääntä. [Verkkoartikkeli.] *AFinLa*, Jyväskylä. Saataavissa: <https://doi.org/10.30660/afinla.69259>.
- Jokinen, Arja 2016. Poliitikkojen puheet puntarissa. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, s. 179–212. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero 2016. Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero

- Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, s. 25–50. Vastapaino, Tampere.
- Junkkari, Marko 2021. Liikkuvat puolueet. *Helsingin Sanomat Kuukausiliite* 5.6.2021. [Verkkoartikkeli.] Viitattu 29.1.2025. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000008023217.html>.
- Kajaste, Jussi 1996. Poliittisen ohjelman retoriikasta ja argumentaatiosta – *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*, s. 184–204. *Kieli* 9. Toim. Jyrki Kalliokoski. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki.
- Karlsson, Fred – Wiberg, Matti 2010a. Puolueilla on eroja! Periaateohjelma-analyysi. – *Politiikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisuja* 52:1, s. 54–66.
- 2010b. Puolueohjelmien kielipöllinen kompleksisuus. – *Sananjalka* 52:1, s. 89–103. [Verkkoartikkeli.] Saatavissa: <https://doi.org/10.30673/sja.86698>.
- Karjalainen, Anne-Maria – Luodonpää-Manni, Milla – Laippala, Veronika 2017. Hyvinvointivaltio ja kielitietoisuus: hyvinvoinnin diskurssit neljän suurimman puolueen edukuntavaaliohjelmissa. – *Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa. Soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja* 75, s. 114–132. Toim. Sirkku Latomaa, Emilia Luukka ja Niina Lilja. [Verkkoartikkeli.] AFinLa, Jyväskylä. Saatavissa: <https://journal.fi/afinlavk/article/view/60832>.
- Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1457. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2020.
- Kyröläinen, Aki-Juhani – Laippala, Veronika 2020. Luku 10 Määrällinen korpuslingvistiikka – *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*, s. 487–524.
- Lahtinen, Mikko 2006. Konservatiivinen aatetraditio Suomessa. – *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*, s. 59–75.
- Laippala, Veronika – Palander-Collin, Minna 2020. Luku 9 Korpusaineistot – *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*, s. 460–486.
- Lillqvist, Ella 2010. *Työtön suomalaisessa diskurssissa: korpusavusteinen tutkimus työttömiä koskevista puhetaavoista*. [Verkkodokumentti.] Pro gradu -tutkielma. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Helsinki. Saatavissa: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1379.5363>.
- Löytty, Olli. 2005a. Toiseuttamista ja tilakurittomuutta. – *Rajanylityksiä: Tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen*. Toim. Olli Löytty. Gaudeamus, Helsinki.

- 2005b. Toiseus: Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa. – *Suomalainen vieraskirja: Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Toim. Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. Vastapaino, Tampere.
- Mickelsson, Rauli 2021. *Suomen puolueet – Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Vastapaino, Tampere.
- Olkku, Ilkka 2023. *Yhdenvertaisuuden ja eriarvoisuuden diskurssit eduskuntapuolueiden aluevaaliohjelmassa*. [Verkkodokumentti.] Pro gradu -tutkielma. Suomen kieli, Turun yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023042138083>.
- Paastela, Jukka – Paloheimo, Heikki 2006. Johdanto – *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*, s. 1–10.
- Partington, Alan – Duguid, Alison – Taylor, Charlotte 2013. *Patterns and meanings in discourse. Theory and practice in corpus-assisted discourse studies (CADS)*. John Benjamins, Amsterdam.
- Pietikäinen, Sari – Mäntynen, Anne 2019. *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere.
- Puoluelaki = Puoluelaki 10.1.1969/10 [Verkkojulkaisu.] Viitattu 29.1.2025. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1969/19690010>.
- Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/>
- Pälli, Pekka – Lillqvist, Ella 2020. Luku 6 Diskurssianalyysi. – *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*, s. 374–411.
- Scott, Mike – Tribble, Chris 2006. *Textual patterns: Key words and corpus analysis in language education*. Studies in corpus linguistics 22. John Benjamins, Philadelphia.
- Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Toim. Jukka Paastela ja Heikki Paloheimo. Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, Tampere 2006.
- Suoninen, Eero 2016. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. – Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, s. 229–247. Vastapaino, Tampere.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004. *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Viitattu 18.9.2025. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7.

Liitteet

Liite 1. Konservatiiviryhmän ohjelmien avainsanat

Sija	Frekvenssi	Avaimuus (+)	Avainsana
1	808	1640.84	keskusta
2	631	1288.17	keskustan
3	427	935.82	perussuomalaiset
4	365	799.91	kristillisdemokraatit
5	343	751.68	perussuomalaisten
6	185	405.39	kristillisdemokraattien
7	534	287.48	mielestä
8	4331	282.09	tulee
9	2110	255.75	eu
10	115	251.98	kd
11	380	180.72	perheiden
12	719	173.71	nuorten
13	126	155.47	hyväksy
14	150	150.46	pk
15	135	117.05	tärkeänä
16	53	116.13	keskustalle
17	114	115.83	mielestämme
18	275	115.16	suomalaisten
19	1727	113.35	suomen
20	191	108.14	maamme
21	440	103.5	lapsen
22	100	100.99	pidämme
23	94	95.22	kannatamme
24	45	89.78	kristillinen
25	247	84.63	maassa
26	55	82.49	korostamme
27	132	79.22	alkoholin
28	270	77.65	huolehdittava
29	168	77.43	kuntalaisten
30	1152	75.44	pitää
31	60	73.65	rikosten
32	288	71.07	perheen
33	53	69.13	maahamme
34	226	69.03	etenkin

35	108	65.26	poliisin
36	752	65.17	lasten
37	441	64.69	yhteistyötä
38	33	64.1	kristillisen
39	846	63.38	kuntien
40	208	62.19	jäsenmaiden
41	121	62.11	säilytettävä
42	81	59.34	suomalaisia
43	106	59.17	kuntoon
44	27	59.16	perussuomalainen
45	442	58.44	kunnan
46	53	56.58	ihmisarvo
47	29	55.59	kristilliset
48	18226	54.01	on
49	107	53.85	omaishoidon
50	24	52.59	urhoutta
51	32	52.08	yksinelävien
52	83	51.24	maassamme
53	23	50.39	kristillisdemokraattinen
54	23	50.39	valtapuolueiden
55	365	49.35	entistä
56	58	49.15	ihmisarvoa
57	22	48.2	sikiön
58	70	48.2	vammaisen
59	98	47.38	byrokraatiaa
60	174	47.11	kotona
61	25	47.11	kristillisten
62	890	46.19	koko
63	259	46.11	turvata
64	57	45.98	yrittäjyys
65	145	45.92	kohdalla
66	189	45.1	emme
67	146	44.03	venäjän
68	20	43.82	keskustalaisen
69	20	43.82	kristillistä
70	73	43.17	vanhemman
71	31	42.98	biotalouden
72	38	42.27	gmo

73	27	42.1	vankien
74	88	41.81	perheitä
75	19	41.63	ajantasainen
76	174	41.62	huolehtia
77	96	41.29	lasta
78	36	41.17	kevennettävä
79	130	41.15	lapsiperheiden
80	95	40.2	perheille
81	275	39.5	tule
82	18	39.44	keskustalainen
83	18	39.44	sotiemme
84	35	39.43	itsenäisten
85	188	39.3	turvallisuus
86	130	39.04	suomalaiset
87	49	38.94	oleskelulupa
88	82	38.87	suomalaisille
89	69	38.13	yrittäjyyttä
90	261	38.1	suomalaisen
91	111	37.7	kunnassa
92	39	37.55	oikeusturvaa
93	244	37.31	haluaa
94	17	37.25	kristillidemokraattisen
95	17	37.25	käytännönläheistä
96	138	36.9	vanhusten
97	20	36.59	uskonnonvapauden
98	22	36.06	luonnolliseen
99	48	35.93	puolustusvoimien
100	71	35.16	metsätalouden
101	463	34.9	kehittää
102	43	34.86	asiaa
103	19	34.5	maanomistajan
104	727	34.12	kanssa
105	62	33.97	ihmisarvon
106	29	33.77	rikoksen
107	177	33.68	perhe
108	42	33.37	korostavat
109	86	33.23	pitävät
110	30	33.13	vastustamme

111	134	32.91	nuoren
112	15	32.87	aborttia
113	15	32.87	hedelmöityksestä
114	78	32.53	hyvinvoinnista
115	18	32.42	isovanhempien
116	38	32.32	alennettava
117	22	32.3	keskittämisen
118	34	31.46	lupa
119	96	31.43	suomella
120	80	31.19	jäsenvaltioiden
121	26	30.97	kumppanuutta
122	186	30.97	vammaisten
123	53	30.74	rikollisuuden
124	14	30.67	moraalisesti
125	103	30.18	yrittäjyyden
126	19	30.05	maatalousyrittäjien
127	163	29.98	hoidon
128	87	29.47	kotihoidon
129	86	29.25	henkilö
130	49	29.21	kannustava
131	25	29.2	keskittäminen
132	25	29.2	kotikunta
133	22	29.13	kouluasteilla
134	22	29.13	suhtaudumme
135	38	29.08	omaishoito
136	77	28.92	edun
137	271	28.89	jokaisen
138	61	28.58	ruoka
139	26	28.56	välittämistä
140	13	28.48	isään
141	13	28.48	kansamme
142	13	28.48	kristillidemokraateille
143	13	28.48	raskaudenkeskeytysten
144	13	28.48	rehellisyys
145	13	28.48	syntyvyyttä
146	13	28.48	valtapuolueet
147	20	28.45	kataisen
148	20	28.45	katsomme

149	20	28.45	ulkomaalainen
150	85	28.28	sta
151	23	28.19	lähiyhteisöjen
152	23	28.19	sisämarkkinat
153	84	28.06	henkilöiden
154	18	28.06	monilapsisten
155	18	28.06	puolustusvoimat
156	18	28.06	vastuunottoa
157	27	28.04	puolueemme
158	43	27.6	äidin
159	103	27.56	panostaa
160	287	27.47	vuoksi
161	59	27.28	turvapaikanhakijoiden
162	254	27.16	osalta
163	30	27	terveen
164	70	26.66	peruspalvelut
165	45	26.48	yrittäjyyteen
166	76	26.33	asioissa
167	12	26.29	aborttien
168	12	26.29	avioerojen
169	12	26.29	eläkeuudistuksen
170	12	26.29	kriisivalmiutta
171	12	26.29	läheisyysperiaate
172	186	26.23	mikäli
173	36	26.21	äitien
174	15	26.2	tiestön
175	37	26.18	metsänhoidon
176	326	26.14	heidän
177	191	26.11	pidettävä
178	17	26.09	lähiruuan
179	17	26.09	perhepolitiikkaa
180	62	25.95	kuntiin
181	351	25.68	turvattava
182	20	25.45	israelin
183	88	25.42	kilpailukykyä
184	24	25.17	isän
185	122	25.08	nuoria
186	178	24.9	vastuuta

187	91	24.8	asia
188	36	24.79	laitoshoidon
189	49	24.72	perheessä
190	18	24.66	kantasuomalaisten
191	18	24.66	paineet
192	21	24.63	kansaa
193	48	24.58	byrokratian
194	54	24.51	voimavara

Liite 2. Liberaaliryhmän ohjelmien avainsanat

Sija	Frekvenssi	Avaimuus (+)	Avainsana
1	571	434	sdp
2	545	431.35	vihreät
3	1742	263.94	tasa
4	334	251.83	vihreiden
5	304	247.5	vasemmistoliiton
6	255	207.6	vasemmistoliitto
7	218	159.08	socialidemokraatit
8	165	134.33	rkp
9	292	132.96	vihreä
10	383	127.3	taiteen
11	144	117.23	socialidemokraattien
12	244	116.93	vihreän
13	166	111.58	vasemmiston
14	248	94.84	päästöjä
15	121	89.1	taiteilijoiden
16	684	86.59	maailman
17	241	85.17	markkinoiden
18	567	76.91	naisten
19	190	71.62	hyvinvointivaltion
20	238	71.59	sukupuolten
21	235	67.72	päästöjen
22	80	65.13	socialidemokratia
23	391	63.02	tuetaan
24	115	63	liiton
25	120	62.59	hyvinvointivaltio
26	482	61.52	kulttuurin
27	115	59.02	vasemmisto
28	143	58.26	perustulo
29	396	57.45	arvoa
30	375	57.41	arvon
31	254	57.04	ekologisesti
32	126	56.16	eriarvoisuuden
33	120	55.37	sukupuolen
34	585	54.4	vähentää
35	505	54.19	työntekijöiden

36	224	52.11	joukkoliikenteen
37	203	52.04	naiset
38	947	51.54	kaikille
39	1471	50.56	ihmisten
40	501	49.82	ympäristön
41	459	49.6	ihmiset
42	1130	48.78	työn
43	69	47.88	vihreässä
44	58	47.22	socialidemokratian
45	98	47.05	työehtojen
46	311	46.78	demokratian
47	56	45.59	naissuomessa
48	2290	45.27	esimerkiksi
49	125	44.09	eriarvoisuutta
50	214	43.73	eläinten
51	305	43.03	vahvistetaan
52	488	42.66	yk
53	178	42.49	nostetaan
54	52	42.33	vihreille
55	52	42.33	vihreitä
56	426	41.78	lisätään
57	104	41.58	luovutaan
58	425	41.43	kehitys
59	73	40.73	metsähallituksen
60	50	40.7	socialidemokraattinen
61	199	39.62	julkiset
62	182	39.34	taide
63	65	39.31	taidetta
64	372	39.2	luodaan
65	278	39.19	tiedon
66	91	38.98	globalisaatio
67	2016	38.76	voi
68	57	38.49	s
69	261	37.05	sosiaalisen
70	991	36.4	siksi
71	87	36.33	maksutonta
72	87	36.33	perustulon
73	44	35.82	yleisturva

74	111	35.62	konfliktien
75	71	35.33	tietoyhteiskunnassa
76	140	35.3	poistetaan
77	52	34.6	päästöoikeuksien
78	231	34.44	kaupunkien
79	105	34.39	demokraattisen
80	51	33.83	esitetään
81	136	33.18	päästöt
82	89	32.04	k
83	80	31.76	demokraattinen
84	39	31.75	taiteilija
85	39	31.75	verokilpailu
86	320	31.51	tietoa
87	48	31.5	socialidemokraattisen
88	38	30.93	teosten
89	128	30.79	ilmaston
90	74	30.77	tutkijoiden
91	69	30.52	reilu
92	53	30.34	suunnittelua
93	563	29.95	kehityksen
94	97	29.67	kuukauden
95	168	29.56	tieto
96	57	29.15	ympäristönsuojelun
97	433	28.87	palveluita
98	376	28.85	yhteiskunnassa
99	349	28.64	kulttuuri
100	178	28.52	demokratia
101	35	28.49	teoksen
102	44	28.42	seksuaali
103	140	28.39	työnantajan
104	133	28.17	toimenpide
105	50	28.13	kasvatetaan
106	299	28.02	täytyy
107	94	27.94	julkisesti
108	105	27.92	laajennetaan
109	105	27.92	ympäristölle
110	65	27.84	sukupuolta
111	164	27.75	hintaa

112	34	27.68	intressin
113	43	27.65	autoja
114	489	27.55	työ
115	49	27.4	tietoyhteiskunta
116	111	27.33	jätteen
117	267	27.33	varmistetaan
118	33	26.86	vasemmistonaisten
119	33	26.86	ympäristötuen
120	192	26.85	taataan
121	298	26.78	julkisten
122	229	26.68	oikeuksia
123	58	26.32	yhteiskuntien
124	239	26.23	sosiaalisesti
125	403	26.13	asteen
126	32	26.05	apurahojen
127	32	26.05	laatikko
128	32	26.05	taitelijan
129	32	26.05	työväenliikkeen
130	1151	25.47	oikeus

Liite 3. Kokoomuksen ohjelmien avainsanat – verrokkiaineistona konservatiiviryhmän ohjelmat

Sija	Frekvenssi	Avaimuus (+)	Avainsana
1	323	870.3	kokoomus
2	317	853.64	kokoomuksen
3	36	100.56	kokoomuslainen
4	39	100.16	esimerkillinen
5	33	92.18	paremmivointivaltiossa
6	61	79.06	kirkon
7	34	75.86	luovien
8	74	69.17	yliopistojen
9	36	63.38	kirkko
10	62	58.02	seurakuntien
11	121	53.85	toiminnan
12	60	52.08	taiteen
13	125	51.74	kunta
14	84	49.5	oppimisen
15	61	46.03	kaupunkien
16	19	45.7	kokoomuslaiset
17	16	44.69	kaupunkipolitiikka
18	16	44.69	seurakuntavaalien
19	67	43.77	tiedon
20	18	43.01	taitelijoiden
21	95	42.82	kulttuurin
22	48	40.96	uudistetaan
23	31	38.75	kaupungit
24	67	38.67	vahvistetaan
25	24	37.9	globalisaatio
26	234	37.26	unionin
27	99	36.08	tehdään
28	98	35.54	ympäristön
29	79	34.94	luodaan
30	12	33.52	kokoomuksessa
31	29	33.07	kaupungin
32	64	32.35	hän
33	14	32.33	minun
34	48	31.73	alojen

35	85	31.72	lisätään
36	11	30.73	hallinnonala
37	11	30.73	keskelle
38	11	30.73	kokoomukselle
39	11	30.73	miguel
40	11	30.73	paremmivointivaltio
41	11	30.73	tärpit
42	93	30.71	kehittäminen
43	90	30.14	kehitetään
44	208	30.02	siten
45	31	29.65	jatketaan
46	17	29.31	seurakuntavaaleissa
47	14	28.19	huomisen
48	10	27.93	kirkollisvaltuuskunnan
49	10	27.93	kokoomuslaisen
50	10	27.93	paremmivointivaltion
51	10	27.93	tapani
52	145	27.83	työtä
53	35	27.13	nostetaan
54	46	27.1	opettajien
55	12	27.04	fakta
56	12	27.04	mk
57	55	26.41	keinoja
58	81	26.36	osaamisen
59	13	25.67	teknologioiden
60	9	25.14	ehdokaslista
61	9	25.14	kirkollisasioista
62	9	25.14	kokoomuslaisten
63	9	25.14	mia
64	9	25.14	viikkoa
65	9	25.14	älä
66	18	24.61	opettajan
67	43	24.53	kannustetaan
68	288	24.47	eri
69	11	24.41	arvopohjaa
70	11	24.41	digitaalisen
71	11	24.41	seurakuntalaisten
72	28	23.23	eurolla

**Liite 4. Kokoomuksen ohjelmien avainsanat – verrokkiaineistona
liberaaliryhmän ohjelmat**

Sija	Frekvenssi	Avaimuus (+)	Avainsana
1	323	1249.39	kokoomus
2	317	1197.37	kokoomuksen
3	62	143.4	seurakuntien
4	36	140.67	kokoomuslainen
5	39	131.7	esimerkillinen
6	33	128.95	paremminvointivaltiossa
7	699	116.16	eu
8	125	82.58	kunta
9	19	74.24	kokoomuslaiset
10	61	69.1	kirkon
11	16	62.52	seurakuntavaalien
12	26	57.86	seurakunnan
13	22	56.05	välittämistä
14	74	52.81	yliopistojen
15	36	50.79	kirkko
16	104	50.7	perheiden
17	12	46.89	kokoomuksessa
18	164	46.79	yhteistyötä
19	1093	46.42	sekä
20	49	44.62	kilpailukykyä
21	34	43.92	luovien
22	64	43.79	hän
23	54	43.17	mahdollisuuksien
24	11	42.98	hallinnonala
25	11	42.98	kokoomukselle
26	11	42.98	miguel
27	11	42.98	paremminvointivaltio
28	11	42.98	tärpit
29	17	41.86	seurakuntavaaleissa
30	19	41.83	kevennettävä
31	31	40.58	vammaisen
32	12	40.14	seurakunnissa
33	13	39.63	työllisyysvaikutus
34	208	39.17	siten

35	30	39.15	sisämarkkinoiden
36	10	39.07	kirkollisvaltuuskunnan
37	10	39.07	kokoomuslaisen
38	10	39.07	paremmivointivaltion
39	10	39.07	tapani
40	57	38.4	kuntalaisten
41	14	36.86	minun
42	39	36.61	jäsenvaltioiden
43	11	36.4	tavoiteltu
44	31	36.08	kaupungit
45	9	35.17	ehdokaslista
46	9	35.17	epp
47	9	35.17	kirkollisasioista
48	9	35.17	kokoomuslaisten
49	9	35.17	mia
50	9	35.17	vammaispalvelujen
51	19	34.99	tekoja
52	78	34.55	suomalaisten
53	16	34.41	kaupunkipolitiikka
54	6073	33.41	on
55	47	33.4	kunnassa
56	57	33.35	kehittämisen
57	26	32.49	rikollisuuden
58	11	32.43	arvopohjaa
59	105	32.12	maaseudun
60	53	31.89	hallitus
61	8	31.26	järjestämisvelvollisuuden
62	8	31.26	kansankirkkoa
63	8	31.26	kokoomuslaisessa
64	8	31.26	leila
65	8	31.26	löysimme
66	8	31.26	paremmivointivaltioon
67	8	31.26	seppo
68	13	31.05	sisämarkkinat
69	106	30.93	mielestä
70	18	30.75	kotien
71	64	29.88	kotona
72	16	29.38	puheenjohtaja

73	11	29.35	kirkolla
74	32	29.29	kuntoutuksen
75	9	28.97	elli
76	9	28.97	kotitaloustyön
77	19	28.48	laitoshoidon
78	19	28.48	vastuullinen
79	93	28.21	kehittäminen
80	234	28.05	unionin
81	104	27.87	merkitys
82	12	27.82	ehdokkaita
83	37	27.45	tekemisen
84	7	27.35	kirkollisvaltuuskunta
85	7	27.35	kokoomuslaisia
86	7	27.35	seurakuntavaaleihin
87	7	27.35	sivuvirtojen
88	7	27.35	ylva
89	42	26.96	korostaa
90	31	26.71	jatketaan
91	19	26.32	korostettava
92	43	26.29	kannustetaan
93	10	25.95	tutkimustyön
94	155	25.57	tehdä
95	9	25.35	vaikeavammaisen
96	9	25.35	älä
97	8	25.29	jyrki
98	8	25.29	palkittiin
99	36	25.19	kilpailukyvyn
100	11	24.63	amsterdamin
101	11	24.63	oppimisympäristöjen
102	11	24.63	seurakuntalaisten
103	12	24.02	seurakunta
104	15	23.91	rikosten
105	31	23.8	asiat
106	67	23.79	turvallisuutta
107	13	23.78	suvaitsevaisuus
108	10	23.55	jokapäiväiseen
109	6	23.44	arvoyhteisönä
110	6	23.44	diakoniatyön

111	28	23.44	eurolla
112	6	23.44	juurevuutta
113	6	23.44	kirkkoni
114	6	23.44	koulutussopimus
115	6	23.44	lars
116	6	23.44	metsätalousmaahan
117	6	23.44	outi
118	6	23.44	sari
119	6	23.44	toivotalkoot
120	6	23.44	työosuusraha